

Wyrok z dnia 11 września 2007 r.

II UK 44/07

Warunkiem nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2004 r.) przez osobę niebędącą pracownikiem jest nieprzerwane korzystanie, do czasu osiągnięcia wymaganego wieku, z uzyskanego po ustaniu stosunku pracy prawa do renty lub świadczenia przedemerytalnego.

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 11 września 2007 r. sprawy z wniosku Moniki B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w G.W. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5 października 2006 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 8 czerwca 2004 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w G.W. odmówił przyznania wnioskodawczyni Monice B. prawa do wcześniejszej emerytury wobec niespełnienia warunków określonych w art. 29 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) - braku wymaganego dwudziestoletniego okresu składkowego i nieskładkowego oraz niepodlegania pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu.

W uwzględnieniu odwołania wnioskodawczyni Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gorzowie Wielkopolskim wyrokiem z dnia 22 października 2004 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawczyni prawo do

emerytury od dnia 1 kwietnia 2004 r. Sąd ustalił, że wnioskodawczyni (urodzona 12 września 1945 r.) w dniu 28 kwietnia 2004 r. złożyła wniosek o emeryturę. Do dnia 4 sierpnia 1987 r. pozostawała w zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę. Od dnia 5 sierpnia 1987 r. pobierała rentę z tytułu niezdolności do pracy. W dacie zgłoszenia wniosku była całkowicie niezdolna do pracy. W okresie pobierania renty od lutego do listopada 1998 r. po kilkanaście dni w miesiącu wykonywała na podstawie umowy zlecenia pracę sprzątaczką w zastępstwie nieobecnego pracownika. Uwzględniając okresy składkowe - okresy zatrudnienia na podstawie umowy o pracę - i okresy nieskładkowe w wymiarze 1/3 okresów składkowych, a także udowodnione w postępowaniu sądowym okresy pracy w gospodarstwie rolnym rodziców, Sąd uznał, że wnioskodawczyni spełnia warunek posiadania dwudziestoletniego stażu ubezpieczeniowego, który osiągnęła przed przyznaniem prawa do renty. Warunki określone w art. 29 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach zostały przez nią spełnione. Fakt, że wnioskodawczyni w okresie pobierania renty wykonywała pracę na podstawie umowy zlecenia pozostaje bez prawnego znaczenia dla jej prawa do emerytury. Nie podlegała bowiem z tego tytułu obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, tym samym nie utraciła przynależności do ubezpieczenia społecznego.

Apelacja organu rentowego od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 5 października 2006 r. [...]. Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe ustalenia Sądu pierwszej instancji co do okresów składkowych, nieskładkowych i uzupełniających. Po uwzględnieniu tych okresów wnioskodawczyni spełniła warunki wymagane przepisem art. 29 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach - ma ukończone 55 lat, jest od dnia 1 czerwca 2001 r. całkowicie niezdolna do pracy i ma dwudziestoletni staż ubezpieczeniowy. Ma również status pracownika, na który nie ma wpływu wykonywanie w 1998 r. umowy zlecenia. Jej prawo do renty związane było z podleganiem pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu. Mając na uwadze cel i funkcję tego świadczenia należy uznać, że osoba pobierająca takie świadczenie jest ubezpieczonym będącym pracownikiem w rozumieniu art. 29 ustawy o emeryturach i rentach.

Od tego wyroku organ rentowy wniósł skargę kasacyjną i opierając ją na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wniósł „o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp” i oddalenie odwoła-

nia wnioskodawczyni. W uzasadnieniu skargi podniósł, iż stanowisko Sądu Apelacyjnego, uznające że na podstawie art. 29 powołanej ustawy w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonej decyzji prawo do wcześniejszej emerytury przysługuje również ubezpieczonym, którzy przed zgłoszeniem wniosku o to świadczenie wykonywali działalność zarobkową na innej podstawie niż stosunek pracy, jest błędne. Z użytego w przepisie sformułowania „ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., będący pracownikami” wynika, że prawo do wcześniejszej emerytury przysługuje tylko takim ubezpieczonym, którzy przed złożeniem wniosku byli objęci ubezpieczeniem z tytułu pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy. Przepis nie pozwala na uznanie za ubezpieczonych „będących pracownikami” także byłych pracowników, którzy wprawdzie legitymują się wymaganym stażem ubezpieczeniowym i wiekiem, ale w momencie przejścia na emeryturę pracownikami nie są. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w tej kwestii jest rozbieżne, jednak zdaniem skarżącego należy przyjąć pogląd, że wymagane przepisem warunki muszą być przez ubezpieczonego spełnione w okresie, kiedy jest on pracownikiem, albo nie utracił statusu pracownika przez objęcie innym systemem ubezpieczenia społecznego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 29 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonej decyzji stanowił, że ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., będący pracownikami, którzy nie osiągnęli wieku emerytalnego określonego w art. 27 pkt 1, mogą przejść na emeryturę: kobieta po osiągnięciu 55 lat, jeżeli ma co najmniej 30-letni okres składkowy i nieskładkowy albo jeżeli ma co najmniej 20-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz została uznana za całkowicie niezdolną do pracy. Z określenia „ubezpieczeni będący pracownikami” wynika, że z prawa do wcześniejszej emerytury mogą skorzystać tylko osoby będące pracownikami, natomiast osoby ubezpieczone w innym niż pracowniczy systemie ubezpieczenia nie mają takiego uprawnienia. W tej kwestii wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny, który w wyroku z dnia 12 września 2000 r., K 1/00 (OTK-A 2000 nr 6, poz. 185), orzekł, że przepisy art. 29 i art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych są zgodne z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu wyroku stwierdził, że zawęże-

nie (w porównaniu z regulacją dotychczasową) kręgu podmiotowego w zakresie wcześniejszego przechodzenia na emeryturę nie narusza zasad równości i sprawiedliwości społecznej. Ograniczenie to wynika z założeń i celów reformy systemu świadczeń społecznych. Istotą tego systemu jest jego powszechność. W miejscach dotychczas rozproszonych i fragmentarycznych regulacji wprowadza się jednakowe zasady przyznawania świadczeń emerytalno-rentowych. W konsekwencji przy zachowaniu praw nabytych ogranicza się stopniowo dotychczasowe nierówne uprawnienia. Jeżeli uprawnienie określone w art. 29 ustawy o emeryturach i rentach uzna się za przywilej, to ma on ograniczenie czasowe (w stosunku do osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.) i ma na celu zachowanie praw nabytych pod rządem przepisów obowiązujących przed wejściem w życie ustawy. Warunek posiadania statusu pracownika jest oczywisty, jednak redakcja przepisu nie daje jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, w jakim okresie warunek ten miał zostać spełniony. Przepis może być rozumiany nawet w ten sposób, że dla spełnienia warunku wystarczy jakikolwiek, nawet minimalny, okres pracowniczego ubezpieczenia społecznego w całym 30-letnim lub 20-letnim okresie ubezpieczenia, którego większość była objęta ubezpieczeniem w innym systemie. Przy takim rozumieniu wyjątkowy charakter regulacji straciłby swój sens, gdyż prawie każdy mógłby skorzystać z uprawnienia do wcześniejszej emerytury. Niedokładność ta została dostrzeżona i ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264) dokonano zmiany brzmienia przepisu. Omawiany warunek został określony w ten sposób, że emerytura przysługuje ubezpieczonym, którzy ostatnio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę, byli pracownikami. Określenie „ostatnio byli pracownikami” jest również nieprecyzyjne, ale wprowadzenie w znowelizowanym przepisie dalszych warunków nieco ułatwia interpretację. Żądanie wnioskodawczyni, zgłoszone przed wejściem w życie ustawy zmieniającej, należy oceniać według treści przepisu art. 29 w jego poprzednim brzmieniu.

Interpretując ten przepis Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 grudnia 2001 r., II UKN 646/00 (OSNP 2003 nr 18, poz.445), przyjął pogląd, że pod rządem przepisu art. 29 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach osoba niebędąca w momencie przejścia na emeryturę pracownikiem nie może nabyć prawa do wcześniejszej emerytury mimo spełnienia warunków do tego świadczenia w postaci stażu emerytalnego i wieku. W kolejnym wyroku z dnia 4 czerwca 2003 r., II UK 311/02 (niepublikowa-

nym), Sąd Najwyższy stwierdził, że z uprawnienia do emerytury na zasadach określonych w art. 29 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach może skorzystać osoba będąca pracownikiem w dacie, w której zostaje spełniony ostatni z wymaganych warunków. Stanowisko to zostało powtórzone w wyroku z dnia 12 lutego 2004 r., II UK 239/03 (OSNP 2004 nr 20, poz.356). Sąd Najwyższy uznawał, że ze sformułowania „ubezpieczeni będący pracownikami mogą przejść na emeryturę” wynika, że z prawa tego może skorzystać osoba będąca pracownikiem w dacie, z jaką może przejść na emeryturę, a więc w dacie, w której zostaje spełniony ostatni z wymaganych warunków. Gdyby uprawnienie przysługiwało osobom, które w dacie spełnienia ostatniego warunku nie są już pracownikami, ustawodawca użyłby określenia „przysługuje emerytura”. W ostatnio wydanym, niepublikowanym jeszcze wyroku z dnia 27 marca 2007 r., II UK 167/06, Sąd Najwyższy stwierdził, że z prawa do emerytury na podstawie art. 29 ustawy o emeryturach i rentach w brzmieniu obowiązującym przed zmianą mogli skorzystać wyłącznie ubezpieczeni będący pracownikami po spełnieniu ostatniego z wymaganych warunków. W innym wyroku dnia 13 stycznia 2006 r., I UK 145/05 (OSNP 2006 nr 23-24, poz. 367), Sąd Najwyższy przyjął pogląd, że także kobieta, która w chwili osiągnięcia wieku 55 lat nie była pracownikiem może skorzystać z prawa do wcześniejszej emerytury, jeżeli podjęła zatrudnienie na podstawie umowy o pracę i chce przejść na emeryturę jako pracownik. Podobny pogląd wypowiedział Sąd Najwyższy w niepublikowanym dotychczas wyroku z dnia 16 maja 2006 r., I UK 284/05. Także z tych orzeczeń wynika, że o uznaniu istnienia statusu pracownika w rozumieniu art. 29 ustawy decyduje data przejścia na emeryturę, równoznaczna z rozwiązaniem umowy o pracę. Wprawdzie przepis ten nie warunkuje przewidzianego w nim prawa od rozwiązania umowy o pracę, jednak praktycznie jest ono warunkiem wypłaty świadczenia zgodnie z regulacją zawartą w art. 103 ust. 2a ustawy. W świetle tego orzecznictwa ukształtował się pogląd, że za osobę będącą pracownikiem uważa się osobę, która rozwiązuje lub chce rozwiązać stosunek pracy w związku z przejściem na emeryturę. Prawo to może uzyskać kobieta, jeżeli spełnia warunki dotyczące wieku oraz stażu ubezpieczeniowego, 30-letniego na zasadach ogólnych lub 20-letniego w przypadku całkowitej niezdolności do pracy.

W wyroku z dnia 12 sierpnia 2004 r., III UK 77/04 (OSNP 2005 nr 6, poz.86) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że osoba pobierająca świadczenie przedemerytalne nie traci statusu „ubezpieczonego będącego pracownikiem” w rozumieniu art. 29 ustawy o emeryturach i rentach. W kolejnym wyroku (z dnia 24 września 2004 r., II

UK 471/03, OSNP 2005 nr 6, poz.88), Sąd Najwyższy uznał, że prawo do emerytury na podstawie art. 29 ustawy o emeryturach i rentach nabywa osoba, która w dniu rozwiązania stosunku pracy posiadała wymagany tym przepisem pracowniczy staż emerytalny oraz ustalone prawo do renty i w czasie pobierania tej renty osiągnęła wiek emerytalny. Stanowisko przedstawione w tych orzeczeniach jest racjonalne i nie pozostaje w sprzeczności z poprzednimi orzeczeniami. Dotyczy ono osób będących pracownikami, których stosunek pracy ustał w związku z przejściem na rentę lub świadczenie przedemerytalne. Osiągnięcie wymaganego wieku w czasie pobierania tych świadczeń uprawnia takie osoby do emerytury, skoro prawo do świadczeń poprzedzających przejście na emeryturę zostało uzyskane w związku z podleganiem pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu. Warunkiem nabycia prawa do emerytury przez osobę niebędącą pracownikiem jest nieprzerwane korzystanie, do czasu osiągnięcia wymaganego wieku, z uzyskanego po ustaniu stosunku pracy prawa do renty lub świadczenia przedemerytalnego. Osoba, która utraciła prawo do tych świadczeń przed osiągnięciem tego wieku i nie została objęta ubezpieczeniem społecznym lub podjęła działalność rodzącą obowiązek ubezpieczenia z innego tytułu niż zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, nie może skorzystać z uprawnienia określonego w art. 29 ustawy o emeryturach i rentach.

Odnosząc te rozważania do sytuacji wnioskodawczynie, należy przyjąć, że spełniła ona wszystkie wymagane warunki. Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy nabyła bezpośrednio po rozwiązaniu stosunku pracy, z prawa tego korzystała w czasie osiągnięcia wieku 55 lat, jest całkowicie niezdolna do pracy i ma wymagany dla osób całkowicie niezdolnych do pracy staż ubezpieczeniowy. W czasie pobierania renty nie podjęła działalności, z którą związany jest obowiązek ubezpieczenia. Nie jest taką działalnością wykonywanie pracy na podstawie umowy zlecenia w niektórych miesiącach 1998 r. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 3 obowiązującej wówczas ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333 ze zm.) ubezpieczenie nie obejmowało osób, które miały ustalone prawo do emerytury lub renty. Przyznanie jej prawa do emerytury było zgodne z art. 29 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach, a zarzut błędnej wykładni tego przepisu okazał się nieuzasadniony.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

